

Företagshemligheter i domstolarnas praxis

Lagen om skydd för företagshemligheter (FHL) trädde ikraft den 1 juli 1990 och har sedan dess resulterat i två prövningar i Högsta Domstolen. Mot bakgrund av att företagshemligheter som rättsfigur har fått starkt ökad kommersiell betydelse har jur. kand. Henrik Bengtsson och jur. kand. Johan Kahn, båda verksamma inom Advokatfirman Delphi & Co:s TIME-grupp med IT-rätt och immaterialrätt, gjort en genomgång av i första hand opublicerad rättspraxis rörande företagshemligheter.

Iförarbetena till FHL gjorde lagstiftaren tydligt att flertalet av lagens begrepp skulle ges en utfyllande tolkning genom rättstillämpningen. Därför har vi samlat publicerad och opublicerad domstolspraxis (praxis från såväl över- som underrätt) i syfte att analysera lagen utefter dess tillämpning i domstol. Artikelns inleds med ett knappt tjugotal rättsfallsreferat och efterföljande analys. Rättsfallsreferaten omfattar ett antal tingsrättsdomar vars rättstillämpningsvärde naturligtvis är begränsat. Två av tingsrättsdomarna har dock överklagats till AD vilket innebär att ytterligare

Ny Juridik 4:02 s 8

överrättspraxis kommer inom kort. Målen refereras i första hand som en illustration över de frågeställningar som uppkommer i samband med domstolarnas tillämpning av FHL. I anslutning till analysen lämnas några praktiska rekommendationer rörande bl.a. avtalsfrågor och hantering av företagshemligheter. De rättsfall som refereras och kommenteras är ett urval. Vi har valt att inte behandla avgöranden kring interimistiska åtgärder då dessa utgör tillräckligt material för en egen artikel. Artikelns karaktär är av översiktlig karaktär varför vi hänvisar till skilda rättsfallskommentarer för en mer djupgående analys i enskilda fall. Generellt hänvisas också till Reinhold Fahlbecks kommentar till FHL som berör samtliga i denna artikel behandlade frågeställningar men där referenser till rättspraxis saknas eftersom kommentaren utgavs 1992. För ytterligare kommentarer till begreppen i FHL se Christina Helgessons avhandling Affärshemligheter i samtid och framtid. De domar som avgjorts i första hand av arbetsdomstolen har kommenterats av Michaël Koch i artikeln Tio år med lagen om skydd för företagshemligheter i Festskrift till Hans Stark.

Allmänt om FHL

Före FHL:s tillblivelse skyddades företagshemligheter genom lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens och BrB. Dessa regler kom med tiden att betraktas som otillräckliga, särskilt ur ett internationellt perspektiv. En brist i den tidigare regleringen var svårigheten att beivra ett illojalt nyttjande av företagshemligheter av en annan part än den som direkt hade angripit dem.

Motiven för FHL var främst den samhällsekonomiska betydelsen av sund konkurrens samt kunskapens betydelse som produktionsfaktor. Kunskap som inte innefattas av någon annan immateriell skyddsform ansågs behöva ett enhetligt skydd. Mot detta skyddsintresse står, enligt lagstiftaren, ett fritt och brett kunskapsutbyte. Lagstiftaren menade vidare att straffbestämmelserna om företagshemligheter skall ha till syfte att ge skydd för sådan information som - vare sig den på något sätt är materialiserad

Ny Juridik 4:02 s 9

eller ej - närmast utgör en immateriell tillgång i ett företag. Regleringen får därmed bl.a. vissa paralleller med den som ger skydd för uppfinningar och upphovsrättsligt skyddade verk. FHL består huvudsakligen av fyra delar:

1. Tillämplighetsområde och definitioner (1-2 §§)
2. Kriminaliserade angrepp på företagshemligheter (3-4 §§)
3. Skadeståndsgrundande angrepp på företagshemligheter om bestämmelser kring skadeståndets bestämmande (5-10 §§)
4. Bestämmelser om vitesförbud och inlösen (11-14 §§)

Skadeståndsgrundande angrepp på företagshemligheter har kommit att prövas av domstolarna vid ett flertal tillfällen. Domstolarna har även haft anledning att noggrant analysera lagens tillämplighetsområde samt de definitioner som i det följande skall visa sig avgörande.

Referat av domar rörande företagshemligheter

Eftersom syftet med denna artikel delvis är att erbjuda praktiker en översiktlig sammanställning av främst opublicerad domstolspraxis rörande FHL inleds artikeln med ett knappt tjugotal rättsfallsreferat. Referaten är ordnade efter instansordning innebärande att de mål som prövats av Högsta Domstolen återges först, därefter återges domar från arbetsdomstolen, och slutligen domar från hovrätterna respektive tingsrätterna.

Applemålet

Jan H var under ett antal år anställd vid Sveriges Lärarförbund ("Lärarförbundet"). Han slutade sin anställning år 1987 och startade ett bolag, JAHAB, vars verksamhet inriktade sig mot att öka användningen av datorer i undervisningen i svenska skolor. JAHAB förde diskussioner med Lärarförbundet och Apple Computer AB ("Apple") om ett gemensamt projekt i linje med JAHAB:s verksamhet. JAHAB hade utvecklat en affärsplan vilken bland annat gick ut på att bilda ett av parterna samägt bolag genom

Ny Juridik 4:02 s 10

vilket man skulle verka för ökad användning av datorer i skolundervisningen. Under diskussionerna kring bolaget lämnades JAHAB:s affärsplan ut till Apple. Även Lärarförbundet fick tillgång till densamma och Lärarförbundet bildade därefter, utan JAHAB:s medverkan, ett bolag vars syfte var att öka datoranvändningen i skolundervisningen. Apple kom att delta i det nybildade bolagets verksamhet på det sätt som beskrivits i JAHAB:s affärsplan, dock utan att Apple blev delägare i bolaget. JAHAB väckte talan mot Lärarförbundet och Apple och yrkade skadestånd för obehörigt utnyttjande av JAHAB:s företagshemligheter med 6 350 000 kr.

Tingsrätten fann att affärsplanen var en företagshemlighet enligt 1 § FHL. Vidare konstaterades att Lärarförbundets agerande var skadeståndsgrundande enligt 6 § FHL. Tingsrätten fastställde skadeståndet till 3 000 000 kr. Apples inblandning ansågs inte vara tillräckligt för att Apple skulle omfattas av ansvar. JAHAB och Lärarförbundet överklagade domen till Svea hovrätt.

Svea hovrätt, som inte var enhällig i sitt avgörande, biföll Lärarförbundets yrkande och ogillade JAHAB:s talan med hänvisning till att affärsplanen inte utgjort en företagshemlighet enligt 1 § FHL. Hovrätten fann att affärsplanen snarare måste ses som ett förslag till hur Lärarförbundet borde agera. Förslaget skulle ha sin upprinnelse i att JAHAB hade anlåtats för konsulttjänster av Lärarförbundet. Hovrätten menade därför att affärsplanen inte rörde JAHAB:s affärs- eller driftsförhållanden. JAHAB överklagade domen och beviljades prövningstillstånd i HD.

HD gav begreppet företagshemlighet enligt 1 § FHL en vid definition. Enligt HD uteslöt inte det faktum att affärsplanen krävde Lärarförbundets medverkan att affärsplanen kunde utgöra information om affärs- eller driftsförhållande i JAHAB:s rörelse. HD konstaterade också att kravet på hemlighållande inte skall tolkas alltför snävt. Enbart det faktum att informationen är känd för flera personer medför inte att den inte hålls hemlig i FHL:s mening, däremot får informationen inte vara allmänt tillgänglig för vem som helst som är intresserad. Om informationen sprids utanför ett bolag måste kretsen till vilka den sprids vara identifierbar

Ny Juridik 4:02 s 11

och slutet. Kravet på hemlighållande uppfylldes enligt HD genom att det i samband med spridandet meddelades att informationen var hemlig eller att detta ändå framstod, eller borde ha framstått, som klart. Mot bakgrund av detta resonemang fann HD att affärsplanen utgjorde en företagshemlighet enligt 1 § FHL.

HD konstaterade vidare att Lärarförbundet uppsåtligen hade utnyttjat affärsplanen eftersom Lärarförbundet hade fått ta del av affärsplanen i förtroende och utnyttjat centrala delar av denna utan JAHAB:s medverkan. Skadeståndsskyldighet enligt 6 § FHL ansågs därför föreligga. HD fastslog vidare helt kort att Apple inte hade utnyttjat affärsplanen på ett sådant sätt att Apple var ansvarigt enligt nämnda lagrum.

Till skillnad från tingsrätten fann inte HD att alla de kostnader som JAHAB lagt ned på projektet kunde anses ha kommit Lärarförbundet till godo på ett sådant sätt att de grundade skadestånd. HD fastställde därför med tillämpning av 35 kap. 5 § rättegångsbalken (RB) skadeståndet till 2 000 000 kr.

Justitieråden Håstad och Blomstrand var skiljaktiga i skadeståndsberäkningsdelen och anförde till att börja med att det positiva kontraktsintresse som JAHAB hade haft i ett avtal om samarbete med Lärarförbundet inte kunde ligga till grund för skadeståndsberäkningen. I stället skulle skadeståndet beräknas med det belopp som Lärarförbundet hade undgått att betala genom att obehörigen utnyttja JAHAB:s företagshemlighet. Som stöd för beräkningen efterlystes vägledning av den typ som finns i 54 § upphovsrättslagen avseende skäligt vederlag för nyttjande. Vidare förespråkade dissidenterna ett preventivt skadeståndsbelopp att läggas till skadeståndet. Dissidenterna var dock eniga med majoriteten, att det sammanlagda skadeståndet skulle bestämmas till 2 000 000 kr.

Ovan refererade avgörande är ett av de viktigare i tillämpningen av FHL. Genom den vida tolkningen av 1 § FHL tydliggörs FHL:s funktion som skydd för koncept. HD gjorde i målet en grundlig tolkning av 1 § FHL och tydliggjorde därigenom rekvisiten i lagen. Det är intressant att notera att trots att affärsplanen

Ny Juridik 4:02 s 12

byggde på Lärarförbundets medverkan var idén och därmed företagshemligheten JAHAB:s och ingen annans.

Andreamålet

Andreas A hade sedan juni 1998 en praktikplats hos bolaget VIKAB. I hans arbetsuppgifter ingick försäljning och utveckling av VIKAB:s kunddatabas. Kunddatabasen fanns inlagd endast på den dator som Andreas A använde.

Efter en konflikt med ägaren till VIKAB kom Andreas A att lämna sin praktikplats i september 1998. I samband härmed undertecknade Andreas A ett formulär om tystnadsplikt. Innan Andreas A lämnade VIKAB kopierade han bolagets kunddatabas till ett par disketter som han tog med sig hem. När det stod klart för ägaren till VIKAB att Andreas A hade tagit med sig en kopia av kunddatabasen från VIKAB polisanmälde han Andreas A. Andreas A anhölls kort därefter skäligen misstänkt för olovligt förfogande (10 kap. 4 § BrB). I tingsrätten vitsordade Andreas A omständigheterna i sak men bestred ansvar då han behövde materialet för att öva sig inför ett kommande prov i datorkunskap. Tingsrätten fann, utan närmare motivering, Andreas A skyldig till olovligt förfogande och utdömde villkorlig dom samt 100 dagsböter.

Domen överklagades av Andreas A till Göta hovrätt. I domskälen diskuterade hovrätten besittningsrekvisitet för olovligt förfogande. Med referens till NJA 1994 s. 480, som behandlar fråga om medel som av misstag satts in på ett postgirokonto, kom hovrätten fram till att det kan finnas undantag från huvudregeln som anger att endast saker kan vara föremål för besittning. Hovrätten fann därmed att ett likartat förhållningssätt till besittningsrekvisitet kan anläggas på Andreas A:s förfogande över kunddatabasen och fann honom därför skyldig till olovligt förfogande.

Efter överklagande av Andreas A tog HD upp målet till prövning. Riksåklagaren justerade sin gärningsbeskrivning och yrkade i första hand ansvar för företagsspioneri (3 § FHL), och i andra hand för olovligt förfogande 10 kap. 4 § BrB. HD konstaterade

Ny Juridik 4:02 s 13

att en förutsättning för företagsspioneri är att någon bereder sig tillgång till en företagshemlighet. Med referens till förarbetena (prop. 1987/88:155 ["Propositionen"], s. 38 f) yttrade HD att det för företagsspioneri krävs ett aktivt handlande för att komma över information som utgör företagshemlighet. Efter som Andreas A genom utövandet av sina arbetsuppgifter redan hade tillgång till kunddatabasen kunde han inte anses aktivt ha berett sig tillgång till densamma genom kopieringen till disketter. Således omfattades inte Andreas A:s handlande av ansvar för företagsspioneri. HD fann vidare att Andreas A inte heller hade gjort sig skyldig till olovligt förfogande eftersom ett intrång i en immateriell egendom inte är att jämställa med angrepp på ägande- eller säkerhetsrätt. I ett obiter dictum angav HD att ansvar för olovligt brukande (10 kap. 7 § BrB) inte omfattas av gärningsbeskrivningen.

Andreas-målet är intressant främst därför det är den första HD-dom som fokuserar på den inte helt ovanliga situationen att en anställd som lämnar sin anställning tar med sig känslig information. Andreas A:s kopiering av information som han fått del av genom anställningen utgjorde således inte företagsspioneri utan sådana angrepp faller istället under 7 § 1 st. FHL som reglerar skadeståndsgrundande angrepp på företagshemligheter av anställda under pågående anställning.

First Reserve-målet

First Reserve Invest AB ("First Reserve") överklagade en tingsrättsdom till AD och yrkade att ett antal tidigare anställda och deras bolag, Mondano AB ("Mondano"), skulle betala skadestånd till First Reserve för brott mot lojalitetsplikten samt obehörigt utnyttjande av First Reserves företagshemligheter. Bakgrunden var att de tidigare anställda hade sagt upp sina anställningar vid First Reserve och bildat bolaget som i likhet med First Reserve var ett personaluthyrningsföretag.

Den första frågan AD tog ställning till var om huruvida de tidigare anställda brutit mot lojalitetsplikten, genom att de lämnade arbetsplatsen innan deras anställning formellt hade upphört

Ny Juridik 4:02 s 14

och under denna period bedrev konkurrerande verksamhet genom Modano. AD fann att det tveklöst innebar ett brott mot lojalitetsplikten att bedriva konkurrerande verksamhet under pågående anställning.

AD prövade därefter om huruvida den konkurrerande verksamheten inneburit ett utnyttjande av First Reserves företagshemligheter. AD övervägde först om huruvida den information som det var frågan om, uppgifter om First Reserves kunder och anställda, var sådan information som utgjorde företagshemligheter enligt 1 § FHL. AD konstaterade att uppgifter om kunder tveklöst utgör företagshemlighet. Då det rörde sig om information som uppenbarligen hade ett kommersiellt värde utgjorde denna företagshemlighet enligt 1 § FHL. Mot bakgrund härav fastslog AD att Mondanos verksamhet, i den utsträckning den inriktade sig på First Reserves kunder och med anlitande av First Reserves personal, innebar ett utnyttjande av First Reserves företagshemligheter.

Vid beräkningen av skadeståndet avseende brottet mot lojalitetsplikten fann AD att reglerna i skadeståndslagen var tillämpliga. Vad beträffar skadestånd på grund av anställdas angrepp på företagshemligheter krävs det enligt 7 § 2 st. FHL synnerliga skäl för att en arbetstagare som efter anställningens upphörande utnyttjar företagshemligheter som han har fått del av under sin anställning skall bli skadeståndsskyldig. AD fann att sådana synnerliga skäl förelåg i och med att de tidigare anställda hade förberett och planerat överförandet av hemlig information under sin anställning.

AD fastslog att Mondanos uppsåtliga utnyttjande av First Reserves företagshemligheter grundade skadeståndsskyldighet enligt 8 § FHL. AD fann vidare Mondano solidariskt ansvarigt tillsammans med de tidigare anställda för den ekonomiska skada som uppkommit på grund av den konkurrerande verksamheten.

Vid beräkningen av skadeståndet tog AD först ställning till vilken ekonomisk skada som hade drabbat First Reserve på grund av (1) de tidigare anställdas brott mot lojalitetsplikten, (2) de tidigare anställdas ansvar på grund av angrepp på företagshemligheter

Ny Juridik 4:02 s 15

och (3) Mondanos ansvar på grund av nyttjande av företagshemligheter som angripits av annan. First Reserve överläts en tid efter det att utnyttjandet av företagshemligheterna hade skett. Skillnaden i värde för rörelsen före och efter utnyttjandet av företagshemligheterna uppskattades till ca 7 000 000 kr. AD konstaterade att skadeståndet inte nödvändigtvis skulle motsvara det minskade värdet av First Reserves rörelse. Detta eftersom det inte gick att utesluta att andra faktorer påverkade rörelsens värde. Bestämmande av skadeståndet måste således göras efter en skälighetsuppskattning enligt 35 kap. 5 § RB. AD fann utan närmare motivering att skadeståndet skäligen uppgick till 1 500 000 kr.

Domen visar FHL:s gränssnitt mot andra grunder för agerande mot tidigare anställda som tar med sig information från sin arbetsgivare för att använda denna i konkurrerande verksamhet. Domen är också intressant eftersom AD tar ställning till betydelsen av att ett företags värde minskat efter ett angrepp på företagshemligheter.

Officemålet

Lena J arbetade som försäljare vid SP Office Data AB. Lena J bedrev parallellt med sin anställning med bolaget konkurrerande verksamhet genom att tillsammans med sin make sälja datavårdsprodukter och kontorsmateriel. Bolaget menade att Lena J i samband med försäljningarna utnyttjat bolagets företagshemligheter i form av dess kundregister och yrkade i anledning härav skadestånd av Lena J på grund av brott mot 7 § FHL. Bolaget hade svårigheter att visa att det över huvud taget haft något kundregister och att Lena J:s uppgifter att hon arbetat utifrån telefonkatalogen var oriktiga. Bolaget förmådde inte heller visa att Lena J försålt varor till bolagets kunder. Mot bakgrund härav menade AD att bolaget inte lyckats styrka att företagshemligheter hade utnyttjats i strid med FHL. AD fick således inte anledning att ta ställning till några andra frågor kring FHL.

Ny Juridik 4:02 s 16

Riksmediamålet

Tre säljare hade arbetat vid Riksmedia AB med försäljning av annonsplatser. Säljarna sade upp sig och startade med bolaget konkurrerande verksamhet. Bolaget menade att säljarna i sin konkurrerande verksamhet utnyttjat bolagets företagshemligheter i form av kundlista, avtalsvillkor, prisavtal och affärsplan och yrkade skadestånd av säljarna. Tingsrätten, vars dom fastställdes av AD, konstaterade att affärsplanen var sådan information som utgör företagshemligheter och att detta torde stå klart för säljarna eftersom affärsplanen var märkt "konfidentiell". Vad beträffar prisavtalen, avtalsvilkoren och kundlistan menade tingsrätten att denna information, trots att vissa kunder och provisionssatser publicerats på bolagets webbsida, utgjorde företagshemligheter då det av omständigheterna stått klart för säljarna att informationen inte fick röjas för utomstående. Tingsrätten fann dock att bolaget inte lyckats visa att säljarna utnyttjat bolagets företagshemligheter trots att det fanns dokumentation som visade att en fil innehållande en kundförteckning sparats av en av säljarna under dennes anställningstid. Vidare menade tingsrätten att det faktum att säljarnas nystartade bolag tillämpade motsvarande provisionssatser som Riksmedia var en konsekvens av att bolaget var nystartat och att en av säljarna naturligt hade vetskap om provisionsnivåerna, vilket innebar att något obehörigt utnyttjande inte förekommit.

Tingsrättens konstaterande att viss information utgjorde företagshemligheter trots att delar av densamma offentliggjorts på bolagets webbsida är intressant eftersom information, enligt förarbetena till FHL, inte längre utgör företagshemlighet om den inte hemlighålls. I ovan nämnda fall tycks tingsrätten mena att det endast rör sig om delar av information som offentliggjorts vilket inte skulle förta resterande delar av informationen dess karaktär av företagshemlighet. Eftersom tingsrätten aldrig kom att pröva huruvida säljarna bort inse att de utnyttjade företagshemligheter, prövades aldrig betydelsen av det partiella offentliggörandet i denna kontext.

Ny Juridik 4:02 s 17

ALKAB-målet

Thomas A arbetade vid A & L Konsult AB (ALKAB), ett bolag som bedrev försäljning, installation och service av telesystem. Thomas A sade upp sig från ALKAB. Kort därefter sade tre tekniker upp sig från ALKAB och bildade tillsammans med Thomas A Telekompaniet AB som bedrev med ALKAB konkurrerande verksamhet. ALKAB väckte talan mot Thomas A och yrkade skadestånd med 1 255 491 kr dels på grund av den skada Thomas A förorsakat bolaget genom fientlig personalrekrytering och hans raderande av datorfiler, dels på grund av den skada Thomas A förorsakat bolaget genom angrepp på företagshemligheter.

AD fann att bolaget bevisat att Thomas A raderat datorfiler och avlägsnat papperskopior innehållande kund- och försäljningsdokumentation, något som utgjorde ett uppenbart brott mot hans anställningsavtal.

Mot bakgrund av att AD lade Thomas A ett flertal skadeståndsgrundande handlingar utöver angreppet på företagshemligheter till last hade domstolen också att bedöma på vilken grund Thomas A eventuellt var skadeståndsansvarig. AD resonerade kring tillämpningsområdet av principalansvarsreglerna i 4 § skadeståndslagen och konkluderade att dessa inte var tillämpliga eftersom Thomas A inte vållat skadan genom fel eller försummelse i tjänsten (ett liknande resonemang återfinns i First Reserve-målet).

AD fann att ALKAB endast lyckats visa att Thomas A vid ett tillfälle utnyttjat och röjt företagshemligheter i samband med att han under bestående anställning förmedlade en affär med en av ALKAB:s kunder till det nystartade Telekompaniet AB. AD godtog inte ALKAB:s metod för beräkning av skadeståndet utan fastställde, med tillämpning av 35 kap. 5 § RB skadeståndet till 100 000 kronor utöver de 25 000 kronor Thomas A medgivit.

Domen är intressant eftersom den, utöver angrepp på företagshemligheter, även behandlar det faktum att en anställd i sabotagesyfte raderar kundinformation inför att den anställda startar egen konkurrerande verksamhet. Det utdömda skadeståndet för återställande av den raderade informationen måste även objektivt sett betraktas som lågt.

Ny Juridik 4:02 s 18

Hagbardmålet

Paul K arbetade som försäljningschef vid Hagbard Dannel AB och sade upp sig från bolaget. I samband med att han lämnade bolaget två veckor efter uppsägningen tog han med sig fyra pärmar innehållande kopior av Hagbard Dannel AB:s offerter, routingorders och andra affärshandlingar. Paul K polisanmälades och vid husrannsakan på Paul K:s nya arbetsplats återfann polisen pärmarna. Paul K åtalades för egenmäktigt förfarande och brott mot FHL.

Hovrätten över Skåne och Blekinge menade att innehållet i handlingarna var av immateriell natur varför Paul K inte kunde fällas till ansvar för olovligt förfogande över informationen i sig. Däremot hade Paul K olovligen förfogat över handlingarna i sig och fälldes därför till ansvar för egenmäktigt förfarande (normalgraden). Straffet uppgick till sextio dagsböter. Hovrätten förde en utförlig diskussion kring förutsättningarna för besittning och immateriella rättigheter. Hovrätten sammanfattade det rådande rättsläget genom följande uttalande: "Däremot måste handlingarna som sådana anses vara av sådan karaktär att de kan utgöra brottsobjekt för egenmäktigt förfarande, och det är tagandet av handlingarna, inte deras innehåll, som åtalet avser."

Hovrätten övergick därefter till att pröva om Paul K angripit bolagets företagshemligheter. Hovrätten menade att handlingarna utgjorde företagshemligheter och att det måste ha stått klart för Paul K, även utan särskilda föreskrifter från arbetsgivaren, att handlingarna inte fick röjas för utomstående. Eftersom handlingarna inte olovligen hade angripits av Paul K i dennes egenskap av anställd och denne inte heller var bunden av sekretesskyldighet efter anställningens upphörande i enlighet med 7 § FHL, fälldes Paul K inte till straffansvar för angreppet på bolagets företagshemligheter. I anslutning till resonemanget om företagshemligheter diskuterade hovrätten huruvida ett eventuellt avtalsbrott indirekt borde straffsanktioneras genom straffbestämmelserna i FHL. Med referens till förarbetena konstaterade hovrätten att "... det i svensk rätt är en lång tradition att söka undvika straffpåföljder när andra effektiva sanktionsformer står till buds för att upprätthålla respekten för ingångna avtal".

Ny Juridik 4:02 s 19

Domen belyser vikten för en arbetsgivare att ingå avtal om att sekretesskyldighet skall gälla även efter en anställnings upphörande. Av särskilt intresse är också hovrättens uttalande att det torde ha stått klart för Paul K, även utan särskilda föreskrifter från arbetsgivaren, att viss information inte fick röjas för utomstående.

Brunnhagemålet

Fyra säljare hade varit anställda vid Brunnhages Försäljningsaktiebolag ("Brunnhage") som säljare av böcker, litografier och andra produkter med idrottsanknytning. Säljarna lämnade vid olika tidpunkter bolaget och tog anställning vid ett konkurrerande bolag, Idrottsbolaget AB (IBAB).

Brunnhage stämde säljarna och yrkade skadestånd på grund av att säljarna skulle ha medfört kundregister och kundmaterial från Brunnhages till IBAB. Hovrätten konstaterade att ett kundregister var sådan information som utgör företagshemligheter, och att detta stått klart för säljarna genom att informationen hållits avskild, att bolaget informerat säljarna om att informationen utgjorde företagshemligheter och att denna information framgick av säljarnas anställningsavtal. Käranden hade dock inte lagt säljarnas angrepp till grund för sin talan utan åberopade istället att IBAB skulle ha angripit företagshemligheterna genom att nyttja kundregister som överlämnades till IBAB av en anställd i Brunnhages. Med utgångspunkt

i ett stort antal indicier slöt sig hovrätten till att IBAB:s kundregister måste ha härstammat från Brunnhages. Hovrätten konstaterade att det enligt FHL inte krävs att det går att härleda det ursprungliga obehöriga angreppet till en viss individ, däremot krävs det att den som utnyttjat företagshemligheten 1. insett eller bort inse att det skett ett angrepp, 2. att informationen utnyttjats uppsåtligen eller av oaktsamhet och 3. att angreppet är obehörigt. Mot bakgrund av att säljarna var upplysta om att informationen utgjorde företagshemligheter fann hovrätten att det stod klart att IBAB angripit Brunnhages företagshemligheter.

Brunnhage yrkade skadestånd med drygt 7 miljoner kronor.

Ny Juridik 4:02 s 20

Det yrkade beloppet grundade sig på Brunnhages uteblivna intäkter efter angreppet på kundregistret jämfört med intäkterna före angreppet. Hovrätten godtog inte beräkningsgrunden med hänvisning till att intäktsminskningen kunde ha andra orsaker och beräknade med stöd av 35 kap. 5 § RB skadan till 800 000 kronor. Hovrätten utdömde också ett allmänt skadestånd om 200 000 kronor.

En av de intressanta aspekterna i Brunnhagemålet är att käranden valde att stämma det konkurrerande bolaget och inte säljarna för angreppet på Brunnhages kundregister. En anledning till att talan utformades på detta vis kan vara att käranden var osäker på huruvida synnerliga skäl enligt 7 § 2 st. FHL förelåg eftersom säljarna utnyttjat kundregistret först efter att deras anställningar upphört. En annan intressant aspekt är att hovrätten tog ställning till nyttjande av företagshemligheter som åtkommit på ett obehörigt vis av en gärningsman.

Vi i Villa-målet

Bo E började år 1975 arbeta på bolaget Vi i Villa AB som gav ut tidningen Vi i Villa och blev Vi i Villa AB:s verkställande direktör år 1986. År 1994 slutade Bo E på Vi i Villa AB och bildade Fällbro AB genom vilket han verkade som konsult åt Vi i Villa AB fram till år 1997. I samband med att konsultuppdraget upphörde slutade tre säljare på Vi i Villa AB för att börja arbeta för det av Bo E nybildade bolaget Villafamiljen AB. Villafamiljen AB började ge ut tidningen Villafamiljen, en tidning som vände sig till samma målgrupp som tidningen Vi i Villa och även i övrigt starkt påminde om tidningen Vi i Villa.

Vi i Villa AB väckte talan mot Villafamiljen AB och yrkade skadestånd med 9 500 000 kr. Tingsrätten fann att kundregistret utgjort Vi i Villa AB:s företagshemlighet, att Bo E hade utnyttjat företagshemligheten och därigenom gjort sig skadeståndsskyldig enligt 8 § FHL. Käromålet mot Fällbro AB ogillades dock eftersom tingsrätten fann det klarlagt att det var Bo E som utnyttjat företagshemligheterna i egenskap av privatperson och inte som företrädare för Fällbro AB. Skadeståndet fastställdes till 3 500 000 kr.

Ny Juridik 4:02 s 21

Svea hovrätt inledde sina domskäl med att konstatera att ett hemlighållet kundregister utan tvekan utgör en företagshemlighet enligt 1 § FHL. Därefter konstaterade hovrätten att Bo E kommit över informationen antingen under sitt konsultuppdrag för Vi i Villa AB eller fått den från säljarna som gick över till Villafamiljen AB under den tid säljarna fortfarande var anställda på Vi i Villa AB (jämför situationen i Brunnhagemålet). Bo E befanns därför skadeståndsskyldig enligt 6 och 8 §§ FHL. Vi i Villa AB anförde som grund för sitt skadeståndsyrkande att de intäkter som uteblivit genom att tidigare kunder istället valt att annonsera i Villafamiljen var den ekonomiska skada som uppstått till följd av angreppet på företagshemligheterna. I likhet med tingsrätten konstaterade hovrätten att skadeståndet måste beräknas med tillämpning av 35 kap. 5 § RB. Hovrätten fäste dock större vikt vid de sakomständigheter som klarlagts och beräknade det ekonomiska skadeståndet till 6 000 000 kr. Det allmänna skadeståndet sattes dock ned till 800 000 kr av den anledningen att Vi i Villa AB inte hade yrkat mer. Totalt uppgick det utdömda skadeståndet till 6 800 000 kr, det högsta skadestånd som oss veterligen utdömts med anledning av angrepp på företagshemligheter.

Rättsfallet befäster den vida tolkningen av begreppet företagshemlighet 1 § FHL. Vidare är det efter svenska förhållanden höga skadeståndet intressant, inte minst med tanke på att skadevällaren är en privatperson.

Boghammarmålet

I samband med en anbudsförfrågan år 1987 fick Boghammar Marin AB ("Boghammar") och N. Sundin Dockstavarvet AB ("Dockstavarvet") i egenskap av anbudsgivare tillgång till anbudsrutningar över en båt. Dockstavarvet tog hem affären och byggde båtarna. Några år senare kom parterna åter att stå mot varandra i en upphandling. Denna gång gällde det leverans av båtar till det svenska Sjöfartsverket. Nu var det Boghammar som fick leverera. Båtarna som Boghammar levererade till Sjöfartsverket ansågs av Dockstavarvet vara väldigt lika de båtar som

Ny Juridik 4:02 s 22

Dockstavarvet hade levererat till England. Dockstavarvet väckte skadeståndstalan mot Boghammar och yrkade ersättning med 1 850 000 kr. Första- och andrahandsgrunderna avsåg upphovsrättsintrång. Tredjehandsgrunden avsåg angrepp på Dockstavarvets företagshemligheter genom Boghammars utnyttjande av den ritning som kommit Boghammar tillhanda genom den första anbudsförfrågningen. Ritningarna skulle dessutom ha återlämnats till den engelske anbudsförfrågaren i och med att Boghammar inte fick affären. Boghammar valde dock att behålla ritningarna.

Tingsrätten konstaterade att Dockstavarvet inte hade lyckats visa att Boghammar hade gjort sig skyldigt till upphovsrättsintrång. Vad avser frågan om angrepp på företagshemligheter enligt FHL fann tingsrätten att ritningarna utgjorde företagshemlighet enligt 1 § FHL. Tingsrätten ansåg dock att Dockstavarvet inte hade lyckats visa att Boghammar hade utnyttjat ritningarna och därmed hade ingen skadeståndsskyldighet enligt 6 § FHL uppstått. Dockstavarvet överklagade domen till Svea hovrätt.

Hovrätten konstaterade att Boghammar utnyttjat ritningarna vid konstruktionen av båtarna till Sjöfartsverket. Även hovrätten ansåg att dessa ritningar var att betrakta som företagshemligheter. Intressant att notera är att hovrätten betonar, med hänvisning till förarbeten och doktrin, det förhållandevis låga kravet på hemlighållande (Propositionen, s. 36, och Fahlbeck, s. 187).

Vidare fann hovrätten att Boghammars utnyttjande av ritningarna åtminstone var oaktsamt i betydande grad. Boghammar ålades därför att betala skadestånd till Dockstavarvet enligt 6 § FHL. I enlighet med förarbetena gjorde hovrätten en fri bedömning av skadeståndets storlek och betonade att skadeståndet enligt FHL både skall ha en reparativ och en preventiv funktion. Skadeståndet bedömdes med tillämpning av 35 kap. 5 § RB skäligen till 450 000 kr.

Målet är intressant eftersom hovrätten för en ingående diskussion om omfattningen av begreppet företagshemlighet enligt 1 § FHL. Bland annat konstateras att kravet på aktivitet avseende sekretess inte kan ställas alltför högt. Målet visar också på den alternativa skyddsform för immateriella nyttigheter som FHL utgör.

Ny Juridik 4:02 s 23

Boxholmmålet

Ett ledande bolag inom trärörstillverkning, Boxholm Produktion Aktiebolag ("Boxholm Produktion"), besatt en betydande dokumentation innehållande bland annat ritningar, priskurvor, diagram och kalkyler. Dokumentationen benämndes "trärörsarkivet" och var en viktig tillgång i Boxholm Produktions verksamhet. Boxholm Produktion försattes i konkurs år 1993. I samband med konkursutbrottet uppstod misstankar om att en tidigare anställd och delägare i Boxholm Produktion, Sven E, hade kopierat trärörsarkivet och att Sven E använde detta i sin nystartade verksamhet, Aquatube i Boxholm Aktiebolag (tidigare Boxholm Trärör Aktiebolag och nedan "Aquatube")

Mot bakgrund av ovanstående väckte det bolag som bildats i och med konkursen i Boxholm Produktion AB (Nya Boxholm Produktion Aktiebolag) talan mot Aquatube och Sven E och yrkade skadestånd med 2 105 000 kr. Tingsrätten konstaterade att trärörsarkivet som helhet betraktat var en företagshemlighet. Vidare fann tingsrätten det klart att Sven E hade införlivat trärörsarkivet i Aquatubes verksamhet och att Sven E därför var skadeståndsskyldig enligt FHL. Skadeståndet beräknades med utgångspunkt i de uteblivna intäkter och ökade kostnader som drabbat Boxholm Produktion och fastställdes till 2 105 000 kr. Domen överklagades till Göta hovrätt.

Hovrätten ansåg att det var att gå för långt att klassificera trärörsarkivet i sin helhet som företagshemlighet. Hovrätten konstaterade att hemlighållanderekvisitet inte var uppfyllt vad avsåg en stor mängd handlingar eftersom det inte funnits några omständigheter som pekat på att bolaget hemlighållit handlingarna. Hovrätten nämnde bland annat hemligstämplar och säkerhetsrutiner som exempel på omständigheter som skulle kunna medföra att information uppfyller hemlighållanderekvisitet. Vid en samlad bedömning som dock hovrätten fram till att när ovanstående indikationer för hemlighållande saknas kan endast information som anses så väsentlig för käranden att ett röjande skulle påverka kärandens konkurrensförmåga negativt, och detta måste ha stått klart för de anställda utan klargörande från företagsledningen,

Ny Juridik 4:02 s 24

vara att betrakta som företagshemligheter. Mot bakgrund härav fann hovrätten att endast den del av trärörsarkivet som bestod av kalkylunderlag för offerter kunde betraktas som företagshemligheter enligt 1 § FHL.

Hovrätten gjorde därefter ett viktigt påpekande avseende grunderna för käromålet mot Aquatube, nämligen att käranden hade riktat talan mot Aquatube enligt 3, 6 och 7 §§ FHL. Eftersom en juridisk person inte kan göra sig skyldig till straffbar gärning och i det aktuella fallet inte hade haft någon affärsförbindelse med Boxholm Produktion och inte heller kunnat vara arbetstagare så kunde ansvar enligt dessa lagrum inte komma i fråga. Det enda relevanta lagrummet var därför 8 § FHL. Det faktum att käranden baserat talan på fel lagrum medförde dock inte att talan som sådan ogillades. Hovrätten ansåg att Aquatube uppfyllde kravet på aktivitet som följer av 8 § FHL bland annat genom att de angripna företagshemligheterna hade systematiserats och delar därav hade använts i utskick till kunder. Hovrätten fann därmed att bolaget var skadeståndsskyldigt. Sven E befanns skadeståndsskyldig enligt 6 och 7 §§ FHL.

I skälen för skadeståndsberäkningen avseende det ekonomiska skadeståndet påpekade hovrätten att käranden måste visa på adekvat kausalitet mellan angreppet på företagshemligheterna och därtill relaterade intäktsbortfall och ökade kostnader. Hovrätten ansåg inte att käranden hade visat sådan adekvat kausalitet. Däremot fann hovrätten att det stod klart att ett allmänt skadestånd skulle utgå. Det allmänna skadeståndet bestämdes skäligen till 50 000 kr. Aquatube ansökte utan framgång om prövningstillstånd i HD. Det kan tyckas något märkligt mot bakgrund av den vid den tidpunkten rådande bristen på praxis.

Förundersökningen mot Sven E resulterade i att åtal väcktes. Åklagaren yrkade på ansvar för olovligt förfogande 10 kap. 4 § BrB och dataintrång enligt 21 § datalagen (eftersom en del av trärörsarkivet var datorlagrad). Tingsrätten fann att Sven E i och med kopiering av trärörsarkivet var skyldig enligt båda åtalspunkterna. Sven E överklagade men Göta hovrätt fastställde tingsrättens domslut.

Ny Juridik 4:02 s 25

Malakitenmålet

Leif W och Åke L slutade under samma period sina anställningar på ett bolag i Malakitenkoncernen ("Malakiten"). Malakiten tillverkade och sålde gravvårdar och Leif W och Åke L arbetade som distriktschef och försäljare respektive distriktschef. Efter att de båda slutat sina anställningar hos Malakiten började de arbeta för det konkurrerande bolaget Trollhättans Stenservice Aktiebolag ("Trollhättans Stenservice"). Vid tidpunkten för byte av arbetsgivare hade de båda ett antal pågående affärer. Leif W och Åke L hade genomfört införsäljning under bestående anställningar hos Malakiten. Flera av dessa oavslutade affärer resulterade i köp av gravvårdar från Trollhättans Stenservice. Malakiten väckte talan och anförde även att de båda obehörigen hade tagit med sig kund- och ett så kallat ombudsregister från Malakiten till Trollhättans Stenservice. I tingsrätten yrkade Malakiten skadestånd med 4 200 000 kr på grund av brott mot lojalitetsplikten, brott mot konkurrensklausuler samt brott mot FHL.

Tingsrätten fann både Leif W och Åke L skyldiga till brott mot lojalitetsplikten emedan de underlåtit att lämna över information om pågående affärer till Malakiten innan de slutade.

Vad gäller frågan om företagshemligheter inledde tingsrätten sin bedömning med att undersöka om huruvida informationen om de oavslutade affärerna var att beteckna som företagshemligheter enligt 1 § FHL. Tingsrätten konstaterade med referens till förarbetena (Propositionen, s. 34ff) att information

av detta slag typiskt sett är att betrakta som företagshemligheter. Med den information som framkommit vid Trollhättans Stenservice vittnesförhör med kunder som underlag klarlade tingsrätten i vilka fall affärer kommit till stånd och om de inlets under de svarandes anställning hos Malakiten. Tingsrätten fann att ett flertal affärer gått till på just ett sådant sätt och att de svarande på så vis hade styrt över ett antal kunder till Trollhättans Stenservice. Mot bakgrund av att bestämmelsen i 7 § FHL om anställdas angrepp på företagshemligheter primärt är tillämplig om angreppet skett under anställningen övergick tingsrätten därefter till att bedöma om angreppen på Malakitens företagshemligheter utförts under de svarandes anställning

Ny Juridik 4:02 s 26

där, eller om det skett efter det att denna anställning avslutats. Tingsrätten fann att endast Åke L angripit Malakitens företagshemligheter under sin anställning. Leif W hade förvisso även han angripit Malakitens företagshemligheter men först efter det att han slutat sin anställning. Tingsrätten fann att synnerliga skäl enligt 7 § 2 st. FHL förvisso förelåg mot bakgrund av förarbetsuttalanden om att synnerliga skäl förutsätter klandervärt eller utmanande förfarande (Propositionen, s. 20) men att deras agerande inte mer än nämnvärt hade påverkat kändandens konkurrensförmåga och att ansvar enligt 7 § 2 st. FHL därför inte förelåg.

Tingsrätten ansåg att Trollhättans Stenservice inte var skadeståndsskyldigt enligt 8 § FHL. Den totala mängden order till Trollhättans Stenservice var så stor att det inte kunde betecknas som värdslöst att inte uppmärksamma och avstå från de order som styrts över från Malakiten.

Skadeståndet för Leif W:s brott mot lojalitetsplikten bedömdes till 120 000 kr, och till 210 000 för Åke L:s brott mot lojalitetsplikten och hans angrepp på Malakitens företagshemligheter. Domen har överklagats till AD (AD:s målnummer: B 3/02).

Uno Liner-målet

Uno Liner System Aktiebolag (nedan "Uno Liner") tillverkade och sålde riktsystem för krockskadade bilar. En underleverantör till Uno Liner, LTI-trailer AB ("LTI"), hade i ett beslut av Göta hovrätt fått dragriktare packade för leverans belagda med kvarstad eftersom hovrätten ansåg att Uno Liner visat sannolika skäl för att LTI utnyttjat Uno Liners företagshemligheter (se Göta hovrätts beslut Ö 1126/95).

Uno Liner väckte talan mot LTI och yrkade skadestånd för angrepp på Uno Liners företagshemligheter. Som grund angav Uno Liner att LTI, genom en tidigare anställd hos Uno Liner, hade kommit över ritningar till en av Uno Liners produkter. Uno Liner menade att ritningarna var företagshemligheter och LTI:s utnyttjande av dessa var skadestandsgrundande. Produkten som ritningarna avsåg marknadsfördes sedan en tid av Uno Liner och var inte skyddad av patent.

Ny Juridik 4:02 s 27

Tingsrätten konstaterade att enbart det faktum att en produkt finns på marknaden och därmed kan plagieras inte utesluter angrepp på företagshemlighet genom utnyttjande av ritningar. Vid sin bedömning av huruvida ritningarna utgjorde företagshemligheter fann tingsrätten det inte styrkt att ritningarna uppfyllde hemlighållandekvisitet eftersom de inte var hemligstämplade eller i övrigt förknippade med instruktioner om hemlighållande. Tingsrätten konstaterade vidare att det inte heller kunde ha framstått som uppenbart för LTI:s företrädare att ritningarna utgjorde företagshemlighet. Något angrepp på Uno Liners företagshemligheter hade enligt tingsrätten sålunda inte ägt rum och talan ogillades. Tingsrättens dom har vunnit laga kraft.

All Remove-målet

Roger L och Fredrik N var anställda hos bolaget Klottrets Fiende No 1 All Remove Syd Försäljnings Aktiebolag ("All Remove"). De båda avskedades från All Remove sedan All Remove fattat misstankar om att de två förberedde att starta konkurrerande verksamhet och därigenom agerat illojalt. En kort tid efter avskedandena startade Roger L och Fredrik N konkurrerande verksamhet genom bolaget Saneringskompaniet i Malmö AB ("Saneringskompaniet"). All Remove väckte talan mot Roger L, Fredrik N och Saneringskompaniet för angrepp på All Removes företagshemligheter. Roger L och Fredrik N genstämde All Remove och yrkade skadestånd för avskedande utan giltig grund.

Tingsrätten utredde inte närmare huruvida det i målet var fråga om företagshemligheter enligt 1 § FHL. Tingsrätten koncentrerade sig istället på frågan om Roger L och Fredrik N varit lagligen förhindrade att utnyttja företagshemligheter tillhöriga All Remove efter anställningens upphörande och om det förelåg synnerliga skäl till att de inte skulle vara oförhindrade att göra det. Tingsrätten fann klarlagt att All Remove hade drabbats av skada genom utnyttjandet. Tingsrätten konstaterade dock att ett vanligt anställningsavtal inte konstituerar sådana synnerliga skäl som är en förutsättning för ansvar enligt 7 § 2 st. FHL och att de två före

Ny Juridik 4:02 s 28

detta anställda därför inte var skadeståndsskyldiga. Domen har överklagats till AD (AD:s målnummer: B 88/02).

Hackermålet

Fem unga män åtalades alla för dataintrång, två åtalades även för bedrägeri, och en av dem, vid namn David S, även för företagsspioneri. Bakgrunden var att de fem, alla hackers, tagit sig in i ett antal datorsystem.

I frågan om företagsspioneri inledde tingsrätten sin bedömning med att konstatera att den information som David S berett sig tillgång till utgjorde företagshemligheter. Målsägande var ett datorföretag och informationen bestod bland annat av uppgifter om produktutveckling, kryptering och e-postkommunikation. I utredningen om David S hade berett sig tillgång till företagshemligheterna uppsåtligen konstaterade tingsrätten att "Mot bakgrund av de datakunskaper som David S[...] besatt och med hänsyn till att intrånget riktade sig mot ett dataföretags dator och rört information om utvecklandet av nya datorer och kommunikationsprodukter, vilken information enligt [...] var märkt konfidentiell, råder det ingen tvekan om att David S[...] insett att informationen var företagshemlighet". Tingsrätten motiverade inte sitt ställningstagande närmare i sina domskäl och David S dömdes för företagsspioneri enligt 3 § FHL.

Domen är en av de få som meddelats avseende företagsspioneri. Vid de tillfällen som någon obehörigen bereder sig tillgång till någon form av datorlagrad information aktualiseras ansvar för dataintrång enligt 4 kap. 9c § BrB. Utgör informationen i fråga dessutom företagshemlighet skall gärningen istället bedömas enligt reglerna i FHL.

LIC-målet

LIC Ortopedi Aktiebolag ("LIC") verksamma inom ortopediteknik väckte talan mot den tidigare anställde Sture S och yrkade skadestånd om 1 116 480 kr för brott mot lojalitetsplikten, röjande och utnyttjande av LIC:s företagshemligheter samt brott mot tystnadsplikten i anställningsavtalet. Sture S hade under sin

Ny Juridik 4:02 s 29

tid som ortopedteknisk chef för LIC:s Norrbottenavdelning deltagit i upphandlingsförhandlingar med Norrbottens läns landsting. Upphandlingen resulterade i att LIC förlorade sitt uppdrag till förmån för ett bolag som Sture S var VD för och delägare i. Tingsrätten fann att Sture S obehörigen utnyttjat och röjt företagshemligheter i form av prisinformation. Vidare fann tingsrätten att Sture S hade brutit mot sin lojalitetsplikt och därigenom var skadeståndsskyldig gentemot LIC. Skadeståndet fastställdes efter jämkning till 500 000 kr enligt MBL (skadestandsreglerna enligt MBL har i detta fall företrädde framför reglerna i FHL enligt principen om lex specialis, se Fahlbeck s. 160) och 4 kap. 1 § skadeståndslagen. Tingsrättens dom har vunnit laga kraft.

Editionsföreläggande och företagshemlighetsbegreppet

Frågan om viss information utgör företagshemlighet eller inte kan också komma att prövas i samband med editionsyrkanden enligt 38 kap. 2 § 1 stycket RB. RB:s regler om processuell edition föreskriver att den som innehar en skriftlig handling som kan äga betydelse som bevisning är skyldig att förete handlingen. Editionsskyldigheten är dock inskränkt på så vis att part inte behöver förete information som utgör företagshemligheter om det inte finns synnerliga skäl härför. Editionsreglerna i RB 38 kap. 2 § hänvisar i sin tur till reglerna om vittnesförhör i RB 36 kap. 6 § av vilka det framgår att ett vittne inte är skyldigt att yppa "yrkeshemligheter". I äldre doktrin har det antagits att det finns en skillnad mellan "yrkeshemligheter" i RB:s mening och företagshemligheter i FHL:s mening. Genom NJA 1995 s. 347

("Sparbanksmålet") har HD dock fastslagit att begreppet "yrkeshemligheter" i RB är identiskt med begreppet företagshemligheter i FHL. Detta innebär att även den praxis som avser begäran om editionsförelägganden är av intresse för att belysa begreppet företagshemligheter. Vi har funnit fyra rättsfall som berör just denna fråga. Fallen är speciella eftersom domstolarna

Ny Juridik 4:02 s 30

aldrig kommer att pröva huruvida en viss handling som domstolen har fått möjlighet att ta del av utgör en företagshemlighet utan domstolen kommer att pröva saken på grundval av den ena partens uppgifter om en viss handling och dess innehåll. Däremot är domstolens allmänna resonemang kring rekvisiten i FHL av intresse. (För en belysning av vad som kan utgöra synnerliga skäl i editionssammanhang, se Hovrättens för Västra Sverige beslut i mål nr Ö-1970/97 där hovrätten medgav edition trots att svarandens räkenskapsmaterial utgjorde företagshemligheter).

Sparbanksmålet

Sparbanken förde skadeståndstalan mot tre privatpersoner med anledning av att personerna med hjälp av förfalskade körkort fått ut pengar från banken. Svarandena yrkade att banken skulle föreläggas att editionsvis utge bankens instruktioner avseende kontroll av identitetshandlingar till bevisning av att banken varit medvällande till den skada svarandena förorsakat. Svarandena menade att bankens anvisningar rörande legitimationskontroll inte utgjorde företagshemligheter eftersom dessa saknade ekonomiskt värde och att röjandet av desamma inte kunde innebära skada i konkurrenshänseende för banken. HD menade dock att instruktionerna hade ett ekonomiskt värde eftersom bankkunderna förmodligen föredrar en bank som erbjuder trygghet mot obehöriga kontouttag. Detta innebar alltså att föreskrifterna hade betydelse för bankens möjlighet att hävda sig på marknaden. Svarandena nekades edition då synnerliga skäl saknades.

Nordbanken I-målet

Nordbanken väckte talan mot Nils S om återbetalning av ett lån. Nils S bestred talan och menade att det var oskäligt enligt 36 § avtalslagen att göra avtalet gällande på grund av att banken underlåtit att iaktta god redovisningssed. I syfte att visa att banken inte iakttagit god redovisningssed yrkade Nils S om edition av bankens interna kreditinstruktioner. HD ansåg att Nordbankens kreditinstruktion, mot bakgrund av att den upprättats utifrån affärsmässiga överväganden och det i konkurrenshänseende var

Ny Juridik 4:02 s 31

värdefullt för banken att hemlighålla instruktionen, utgjorde en företagshemlighet. HD noterade också att en handling som är tio år gammal, även om innehavarens intresse av att hålla handlingen hemlig minskar över tid, inte upphör att vara en företagshemlighet enbart på den grunden att den är gammal. HD fann att synnerliga skäl inte förelåg och nekade Nils S edition.

Nordbanken II-målet

Nordbanken II-målet var ett parallellmål till Nordbanken I-målet där svaranden i en lånetvist yrkade edition avseende Nordbankens äldre kreditinstruktioner i syfte att visa att banken hade åsidosatt instruktionerna och bankrörelselagen vid sin kreditgivning. Svea hovrätt hänvisade till HD:s resonemang i Nordbanken I-målet och menade att en banks riktlinjer för beviljande av krediter typiskt sett utgör företagshemligheter samt att det saknade betydelse att det rörde sig om äldre kreditgivningsriktlinjer. Eftersom synnerliga skäl förelåg medgavs svaranden edition.

SWEA-målet

SWEA-målet berör edition enligt 38 kap. 2 § RB och bestämmelsens begränsning med avseende på bland annat företagshemligheter. Editionsyrkandet avsåg ett avtal mellan svaranden och tredje man som enligt sin lydelse mellan parterna omfattades av sekretess. Malmö tingsrätt och hovrätten för Skåne och Blekinge ansåg att avtalet inte var att betrakta som företagshemlighet eftersom uppgifterna tidigare kommit käranden tillgodo. Det faktum att parterna sinsemellan avtalat om sekretess innebar inte att avtalet ansågs utgöra en företagshemlighet.

Rättsfallet är speciellt eftersom det avser ett editionsyrkande men visar på frågan om parterna kan avtala att viss information som inte utgör företagshemligheter i FHL:s mening kan omfattas av sekretess. Av hovrättens kortfattade resonemang kan utläsas att sekretesskrivningar vilka uttryckligen reglerar att

sekretess inte skall gälla i händelse av myndighets beslut är onödiga eftersom domstolen inte tar hänsyn till parternas inbördes regleringar av vad som omfattas av sekretess och inte.

Ny Juridik 4:02 s 32

Analys

Nedan följer en analys av de centrala rekvisiten i FHL baserad på ovan nämnd rättspraxis. Vidare följer en kortare analys av FHL:s förhållande till närliggande rättsområde.

Begreppet "företagshemligheter"

Av FHL 1 § framgår att med företagshemligheter avses uppgifter om en näringsidkares affärs- eller driftsförhållanden. I Propositionen exemplifieras begreppet företagshemligheter med ritningar, modeller, tekniska förebilder men också uppgifter om enskilda affärshändelser, marknadsundersökningar, marknadsplanering, prissättningskalkyler och planerade reklamkampanjer, information om drifts- och konstruktionsarbete, forskning eller prov omfattas (Propositionen, s. 35). Informationen kan hänföra sig till enskilda transaktioner eller rörelsens övergripande mål.

I Applemålet har HD uttalat att det inte finns något direkt kvalitetskrav för vad som skall anses utgöra en företagshemlighet, det finns alltså inget "verkshöjdskrav" för företagshemligheter, något som käranden i Uno Liner-målet argumenterade för. I praxis har följande information ansetts utgöra information om affärs- eller driftsförhållanden:

- Affärsplan
- Ritningar
- Kundregister
- Distributionsförteckning
- Säljcykel/uppföljningsresultat
- Kundunderlag i form av kundkontaktsdokumentation, offert, pris och kalkylunderlag
- Kundakter innehållande kundprofiler och bokningsunderlag
- Kundkontaktsinformation inkluderande information om kundönskemål
- Kunddatabas
- Förteckning över anställda med uppgifter om vilka kunder de anställda har särskild kunskap om

Ny Juridik 4:02 s 33

- Avtal med tredje man

Praxisgenomgången utvisar att det vanligast förekommande angreppet på företagshemligheter avser angrepp på kundregister och annan kundrelaterad information såsom kundprofiler, kundönskemål och kontaktinformation.

Av förarbetena till FHL kan utläsas att en företagshemlighet inte behöver vara dokumenterad i skriftlig form och inte heller behöver hålla en viss kvalitativ nivå. Denna inställning bekräftas av domstolarnas tillämpning av FHL.

Information om affärs- och driftsförhållanden i näringsidkares rörelse

I Applemålet konstaterade HD att begreppet information omfattar i stort sett alla slags uppgifter, "I begreppet information ryms alltså alla typer av uppgifter oberoende av om de är enkla och okomplexerade eller unika, komplexa eller på annat sätt kvalificerade". Mot bakgrund härav är det svårt att föreställa sig att en kärende inte lyckas uppfylla informationsrekvisitet enligt 1 § FHL.

Huruvida information avser affärs- eller driftsförhållanden har inte heller gett upphov till någon särskild gränsdragningsproblematik. I Applemålet konstaterade HD att inte bara information om enskilda affärshändelser ryms inom begreppet som även omfattar information om affärshändelser av mer allmänt slag. Således har även begreppet affärs- eller driftsförhållande getts en vid tolkning i rättspraxis. Denna upp-

fattning befästs ytterligare i hovrättens domskäl i Boghammarmålet i vilka hovrätten konstaterade att förarbetena (Propositionen s. 35) klart anger att en ritning, som det var fråga om i målet, hör till den information som ur denna aspekt kan falla under FHL:s tillämpningsområde.

Huruvida information är drifts- eller affärsförhållande "i näringsidkares rörelse" har inte kommit att analyseras närmare i rättspraxis. Sentensen utesluter förekomsten av företagshemligheter inom offentlig förvaltning och ideell verksamhet. Förarbetena, som för begreppsanalys hänvisar till propositionen för konsumenttjänstlagen,

Ny Juridik 4:02 s 34

ger vägledning vid gränsdragningsproblem (Propositionen, s. 35).

Hemlighållande

En ytterligare förutsättning, vid sidan av att informationen skall röra näringsidkares affärs- eller driftsförhållanden och att informationen skall vara av sådan karaktär att dess röjande innebär skada i konkurrenshänsende, för att information skall utgöra företagshemligheter, är att informationen hemlighållits och att det stått klart, eller borde ha stått klart för dem som befattar sig med informationen, att denna utgör företagshemligheter.

Om information märks med beteckningarna "konfidentiell", "sekretess", "hemlig" eller liknande (jämför Riksmedia-, Boxholm- och Uno Liner-målen) torde det i samtliga fall stå klart att näringsidkaren har en ambition att hemlighålla informationen. Däremot bör det noteras att lika lite som ett verk som inte uppnår verkshöjd får upphovsrättsligt skydd enbart genom att det förses med en ©-symbol, lika lite får trivial information skydd såsom företagshemlighet genom hemligstämpling.

I detta sammanhang är det dock intressant att belysa riskerna med att använda generella system för sekretessmärkning. Om exempelvis en arbetsgivare instruerat sina anställda att sekretessmärka all information som utgör företagshemligheter finns det risk för att sekretessmärkningen tolkas motsatsvis innebärande att icke sekretessmärkt information inte utgör företagshemligheter. Oavsett om icke-sekretessmärkt information i sig har karaktär av företagshemlighet kan arbetsgivaren i nämnda fall få svårt att visa att de anställda borde ha insett att informationen utgjorde företagshemligheter trots att den inte var sekretessmärkt. Det sagda innebär att om ett system för generell sekretessmärkning skall tillämpas, bör detta system åtföljas av detaljerade instruktioner som anger vad som skall sekretessmärkas och ej och vari noteras att även icke-sekretessmärkt information kan utgöra företagshemligheter. Parentetiskt kan också nämnas att generella system för sekretessmärkning kan bli komplicerade att tillämpa i digitala miljöer där dokument skickas utan att först skrivas ut.

Ny Juridik 4:02 s 35

Angående datorlagrad information yttrade Göta hovrätt följande: "Och när det gäller hemlig information som lagrats i ett datasystem måste man på samma sätt [hänvisar till tidigare resonemang kring omfattande material av vilket endast delar är hemlighållna] efter bedömning i det enskilda fallet ta ställning till om någon del av materialet är av sådan beskaffenhet att det kan lämnas ut till envar och om det i så fall kan särskiljas utan att den hemliga delen av informationen röjs."

Av rättsfallsreferaten ovan framgår också att bedömningen är olika sträng och att domstolarna vid ett flertal tillfällen menat att viss information, trots att näringsidkaren inte vidtagit aktiva åtgärder för dess hemlighållande, är av sådan karaktär att de inte får röjas för utomstående (se t.ex. Boghammarmålet).

Det faktum att informationen varken är sekretessmärkt eller exklusiv i bemärkelsen att endast personer inom företaget känner till den, innebär inte att den faller utanför hemlighållanderekvisitet. I Applemålet uttalar HD: "När spridningen går utanför företaget får den dock inte vara allmän och okontrollerad. Informationen får alltså inte spridas utanför en krets som åtminstone i princip är identifierbar och sluten."

Det subjektiva rekvisitet vid angrepp

En förutsättning för ansvar enligt de bestämmelser i FHL som enbart är skadestandsgrundande och som de ovan refererade rättsfallen behandlar är att det subjektiva rekvisitet avseende uppsåt eller oaktsamhet är uppfyllt. Det är käranden eller åklagaren, beroende på om ansvar yrkas enligt straff- eller skadestandsbestämmelserna, som måste visa att det subjektiva rekvisitet är uppfyllt - något som kan

vara nog så komplicerat. Enligt förarbetena är oaktsamhet att bedöma enligt sedvanlig culpabedömning (Propositionen s. 45).

Culpabedömningarna i rättspraxis har varit fria oaktsamhetsbedömningar som sällan varit föremål för en mer ingående diskussion, detta gäller även uppsåtsbedömningar. Dock behandlas det subjektiva rekvisitet mer uttalat i bland annat Vi i Villa-målet, Brunnhagemålet och Boghammarmålet i vilka det konstateras

Ny Juridik 4:02 s 36

att de svarande har eller bort ha haft kännedom om att informationen i respektive mål har varit hemlig.

Intressant att notera är kopplingen till principalansvaret i 4 kap. 1 § skadeståndslagen ("SkL"). Av naturligt skäl har principalansvar uteslutits vad avser ansvar enligt 6 § FHL (Propositionen, s. 43). Principalansvaret medför sannolikt att en anställd som utfört skadeståndsgrundande angrepp på en annan näringsidkares företagshemligheter i tjänsten är ansvarig endast såtillvida synnerliga skäl föreligger. En arbetstagare som i sin tjänst kommer över annan näringsidkares företagshemlighet och röjer denna för sin arbetsgivare blir därför förmodligen endast undantagsvis skadeståndsskyldig.

Synnerliga skäl enligt 7 § 2 st. FHL

Av 7 § 2 st. FHL följer att en arbetstagare kan hållas skadeståndsansvarig för angrepp på arbetsgivarens företagshemligheter som sker efter anställningens upphörande endast om synnerliga skäl föreligger. Rekvisitet "synnerliga skäl" är detsamma som förekommer i 4 kap. 1 § SkL och avser situationer där arbetstagarens förfarande framstår som utmanande eller klandervärt då arbetstagaren på ett stötande sätt har missbrukat det förtroende som följer av anställningsförhållandet. I Propositionen anförs som typfall på situationer då synnerliga skäl föreligger:

- Att arbetstagaren tagit anställning hos arbetsgivaren i syfte att åtkomma företagshemligheter
- Att arbetstagaren under pågående anställning förberett överförande av företagshemligheter till konkurrerande verksamhet
- Att företagshemligheten missbrukats genom dokumentation i någon form
- Att arbetsgivarens skada är omfattande
- Att arbetstagaren har haft en särskild förtroendeställning hos arbetsgivaren (vilket inte ensamt utgör synnerliga skäl)

Eftersom många av ovan refererade domar berört före detta arbetstagare som startat med den tidigare arbetsgivaren konkurrerande

Ny Juridik 4:02 s 37

verksamhet, har också innebörden av rekvisitet synnerliga skäl kommit att beröras av domstolarna. I First Reserve-målet hade de anställda under bestående anställning förberett överförande av företagshemligheter. I Brunnhagemålet hade de anställda upprättat dokumentation över arbetsgivarens företagshemligheter i syfte att förbereda sig för ett nyttjande av densamma. De anställdas agerande ansågs i båda målen vara så klandervärt att synnerliga skäl enligt 7 § 2 st. förelåg. Av Malakiten och All Remove-målen framgår dock tydligt att det krävs att någon sådan kvalificerad omständighet föreligger, annars kan inte tidigare anställda hållas ansvariga för angrepp på företagshemligheter efter anställningens upphörande. I detta sammanhang är det viktigt att notera att det är möjligt att i anställningsavtal, sekretessavtal eller på annat vis avtala därom.

Skadeståndsberäkningen vid angrepp

Mot bakgrund av de stora skador som kan drabba en näringsidkare vars företagshemligheter utsätts för angrepp kan skadestånden i vissa fall tyckas låga. Anledningen till det är, som belyses nedan, att skadestånd med anledning av angrepp på företagshemligheter i allmänhet är mycket svåra att beräkna. Att fastställa den ekonomiska skada som följt av ett angrepp på företagshemligheter innefattar oftast en jämförelse av bolagets reella situation och en hypotetisk som skulle ha varit för handen om angreppet inte hade ägt rum. Det innebär att domstolarna ofta är hänvisade till att göra en skälighetsuppskattning enligt RB 35 kap. 5 §. I förarbetena uttalas att "Det bör därför tillskapas en regel som innebär att skadeståndet

blir en verkligt effektiv sanktion" (Propositionen, s. 26). Mot denna bakgrund har lagstiftaren sett det nödvändigt att möjliggöra allmänt skadestånd utöver det ekonomiska. På så sätt har lagstiftaren, utöver skadeståndets reparativa funktion, även velat åstadkomma en preventiv skadeståndssanktion för angrepp på företagshemligheter (Propositionen, s. 27).

De rättsfall som är särskilt intressanta i skadeståndsberäkningshänseende är främst Applemålet och Vi i Villa-målet. I Applemålet

Ny Juridik 4:02 s 38

konstaterade HD att kändens uppskattning av förlusten till följd av angreppet på sina företagshemligheter bygger på alltför många osäkra faktorer för att kunna godtas i sin helhet. Istället menar HD att det ekonomiska skadeståndet skall grundas på de kostnader som känden har lagt ned på utvecklingen av företagshemligheten och i vilken utsträckning dessa har kommit svaranden till godo i och med utnyttjandet. HD ansåg dock att resultatet av en sådan beräkning inte skulle ha kompenserat känden på ett tillfredsställande sätt och fastslog att även ett allmänt skadestånd skulle utdömas. Det bör noteras att två justitieråd var skiljaktiga avseende skadeståndsberäkningen. Dissidenterna menade att det bör vara egalt huruvida utnyttjandet av företagshemligheter har varit lönsamt för svaranden. Det avgörande, menade dissidenterna, borde i stället ha varit i vilken utsträckning svaranden sparade kostnader genom utnyttjandet.

I Brunnhagemålet argumenterade känden för att skadeståndet skulle uppgå till den försäljningsminskning som bolaget drabbats av till följd av att de tidigare anställda startade konkurrerande verksamhet. Hovrätten menade dock att det kunde finnas andra anledningar till att försäljningen minskat än svarandens angrepp på kändens företagshemligheter. Om kändens försäljningsminskning skulle vara kausal till angreppet skulle svarandens omsättning ha ökat på motsvarande vis. Hovrätten tog hälften av kändens omsättningsminskning under den tidsperiod som svaranden påbörjat utnyttjandet av företagshemligheterna (ca 3,5 miljoner kronor) som utgångspunkt och uppskattade utifrån detta belopp skadan till 800 000 kronor. Ett hovrättsråd var skiljaktigt och menade att skadan skulle uppskattas till 1 500 000 kronor. Dissidenten menade också, utifrån ett gediget resonemang om skadeståndets preventiva effekt och en hypotetisk licensavgift för nyttjandet av företagshemligheterna, att det allmänna skadeståndet skulle uppgå till 2 000 000 kronor i stället för de 200 000 kronor som majoriteten tillerkände känden.

I Vi i Villa-målet accepterade hovrätten förvisso kändens beräkning som sådan avseende minskad lönsamhet. Hovrätten ifrågasatte

Ny Juridik 4:02 s 39

dock huruvida den minskade lönsamheten var adekvat kausal i förhållande till angreppet på företagshemligheterna. Hovrätten fann dock att utnyttjandet av företagshemligheterna innebar en sådan affärskritisk nackdel för svaranden att andra faktorerets betydelse för det försämrade resultatet var obetydlig och att det ekonomiska skadeståndet "i princip uppgår till hela det inkomstbortfall som Vi i Villa drabbades av 1998 som en följd av konkurrensen med Villafamiljen".

Domstolarnas bedömningar av skadeståndet vid angrepp på företagshemligheter skiljer sig således väsentligt åt. I Boxholmmålet utdömdes inget ekonomiskt skadestånd alls eftersom hovrätten ansåg att känden inte förmått visa adekvat kausalitet medan känden i Vi i Villa-målet tilldömdes ett stort ekonomiskt skadestånd. Möjligen kan man i senare praxis skönja en vilja att skärpa skadestånden något.

Skäl till att talan enligt FHL ogillas

Som framgår av rättsfallsreferaten ovan är det inte ovanligt att käromål grundade på FHL ogillas av domstolarna. Brister i bevisning är naturligtvis en anledning till att talan enligt FHL misslyckas. Andra vanliga anledningar till att käromål ogillas är att känden inte lyckats visa att informationen hemlighållits eller att den som angripit företagshemligheten bort inse att informationen utgjorde företagshemligheter. Det finns även exempel på mål där känden har tappat på grund av att denne inte kunnat visa att det är just kändens företagshemligheter som obehörigen nyttjats. Förvånande nog har kändena i ovan refererade mål inte tappat på grund av att informationen varit av sådan karaktär att den inte kunnat utgöra företagshemligheter.

Det finns främst två åtgärder som en näringsidkare kan vidta för att öka möjligheterna att vinna en eventuell process om olovligt angrepp på företagshemligheter, nämligen:

- Att dokumentera företagshemligheter.
- Att informera anställda och samarbetspartners om att viss information utgör företagshemligheter, antingen genom sekretessavtal

Ny Juridik 4:02 s 40

eller genom ensidiga sekretessmärkningar, så kallade hemligstämplar. Vad avser sekretessavtal med anställda bör dessa utformas så att de gäller även tid efter anställningens upphörande.

En av de främsta anledningarna till att en näringsidkare som råkat ut för angrepp på företagshemligheter kanske inte ens för saken till domstol är bristen på bevissäkringsmöjligheter. I ovan nämnda domar har svarandena i många fall medgivit att information angripits. Lämnas inget sådant medgivande blir det i normalfallet mycket svårt för den angripne näringsidkaren att säkra bevisning om angreppet eftersom det inte är möjligt att genomföra exempelvis en intrångsundersökning (en effektiv bevissäkringsmetod vid immaterialrättsintrång) vid angrepp på företagshemligheter. Den angripne näringsidkaren får istället förlita sig till husrannsakan genom åklagares försorg (vilket ofta är förenat med svårigheter då FHL-mål faller mellan åklagarmyndigheterna och Ekobrottsmyndigheten) eller till edition under processen (vilket innebär att käromålet vilar på svag grund eftersom bevisning åtkoms först under processen och frambringas av motparten).

FHL:s gränsvytor mot andra rättsområden

Lagen om företagshemligheter är en lagstiftning av hybridkaraktär eftersom den interagerar med och har gränsvytor mot så vitt skilda rättsområden som arbetsrätt (illojalitet och konkurrensklausuler), straffrätt (egenmäktigt förfarande, olovligt förfogande och dataintrång) och immaterialrätt (i första hand upphovsrätt och patent).

Gränsvytan mot arbetsrätten illustreras tydligt i rättspraxis eftersom FHL i många fall (Vi i Villa-, Brunnhage-, First Reserve-, ALKAB-, Office-, Boxholm-, Malakiten-, Uno Liner-, All Remove-, och LIC-målen) aktualiseras i samband med att före detta anställda under eller efter sin anställning startar med den tidigare arbetsgivaren konkurrerande verksamhet. Det är också tydligt att många arbetsgivare är omedvetna om innebörden av 7 § 2 st. FHL (inte i någon av de ovan refererade domarna som berört

Ny Juridik 4:02 s 41

7 § FHL har arbetsgivarna ingått sekretessavtal med de anställda med innebörden att sekretessen gäller även efter anställningens avslutande). Frågan om angrepp på företagshemligheter aktualiseras också ofta i samband med att en före detta anställd startat egen konkurrerande verksamhet och den anställde i samband med förberedelserna för den konkurrerande verksamheten har förfarit illojalt genom att radera eller avlägsna information (ALKAB- och Hagbardmålen) eller bedriva konkurrerande verksamhet eller fientlig rekrytering under bestående anställning (First Reserve-, ALKAB- och LIC-målen). Frågan huruvida en arbetstagare befattar sig med företagshemligheter har också betydelse som en delfråga vid prövningen av konkurrensklausulens skälighet (se närmare Nordström, Anders: Nyckelmedarbetares avhopp, samt om gränsländet till arbetsrätten, Koch, Michaël: Tio år med lagen om företagshemligheter, samt AD:s domar i bl.a. AD 91/2001 och AD 20/1984).

Gränsvytan mot immaterialrätten illustreras genom att många av de företagshemligheter som materialiserats, såsom texter, bilder, ritningar och liknande, ofta parallellt åtnjuter upphovsrättsligt skydd. I Boghammar-målet avsåg kärandens första- och andrahandsgrund upphovsrättsintrång och angrepp på företagshemligheter som tredjehandsgrund. Just det faktum att företagshemligheter kan åtnjuta upphovsrättsligt skydd kan få praktisk betydelse i samband med bevissäkring inför processer rörande angrepp på företagshemligheter. Som ovan nämnts finns det inga civilrättsliga möjligheter att säkra bevisning om angrepp på företagshemligheter innan talan väcks mot den som angripit företagshemligheten. Den immaterialrättsliga bevissäkringsmöjligheten intrångsundersökning (se bl.a. 56a - 56f §§ URL) föreslogs i samband med lagstiftningsärendet omfatta förutom immateriella rättigheter även bevissäkring om angrepp på företagshemligheter, men lagstiftaren menade att en sådan utvidgning måste avvaktas. Eftersom företagshemligheter kan omfattas av upphovsrättsligt skydd kan dock den vars hemligheter angripits föran-

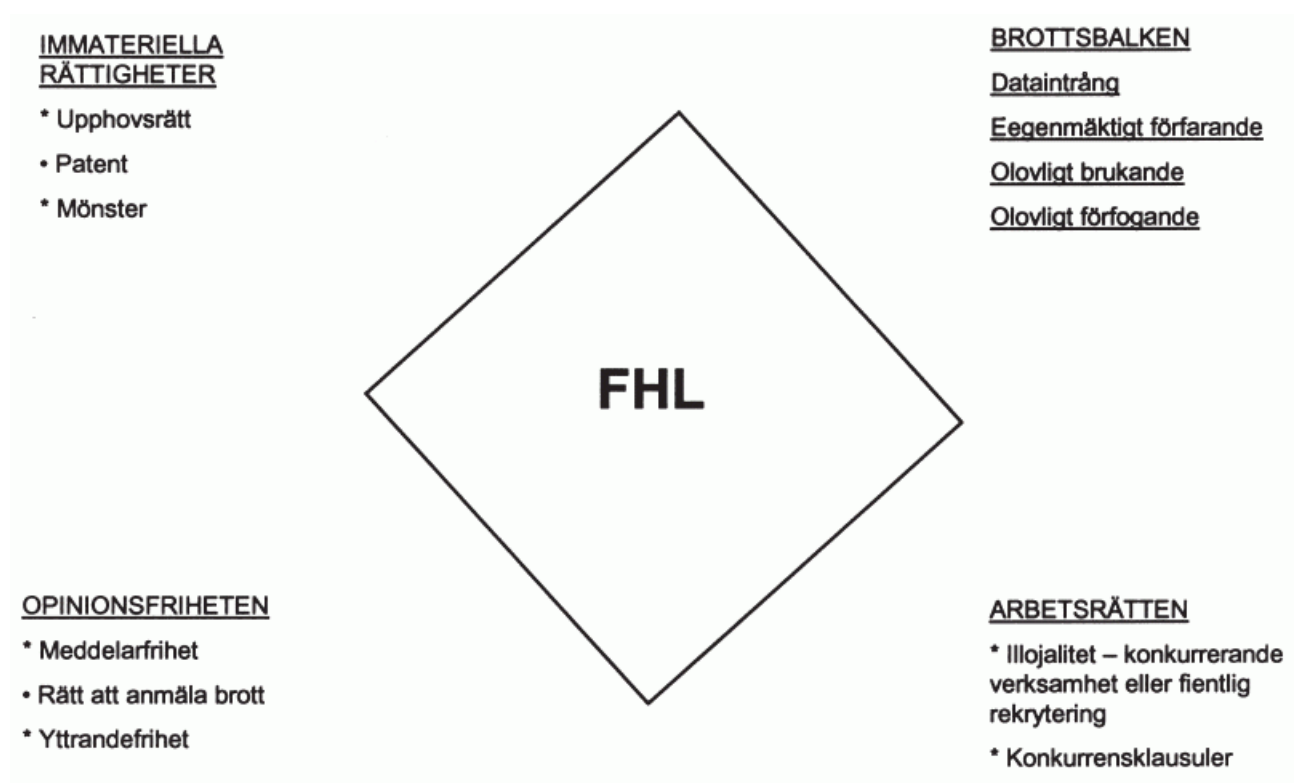
stalta om intrångsundersökning på upphovsrättslig grund men i den efterkommande processen även använda den åtkomna bevisningen

Ny Juridik 4:02 s 42

för en talan grundad på FHL. Det bör dock noteras att den som angripit företagshemligheten kan ha rätt att framställa exemplar av de dokument vari företagshemligheten ingår på grundval av undantagen för enskilt bruk i URL. Motsvarande metod kan också användas om företagshemlighetsangreppet avser produkter som åtnjuter patentskydd (närmare om intrångsundersökning, se Bengtsson, Henrik: Intrångsundersökning).

Gränsytan mot straffrätten illustreras av de domar som parallellt berör allmänna brottsbalksbrott och angrepp på företagshemligheter. Det viktigaste rättsfallet hittills i detta sammanhang är Andreas målet. I målet är det intressant att notera att HD inte fann att Andreas A:s obehöriga kopiering av en kunddatabas kunde innebära olovligt förfogande enligt BrB 10:4 eftersom en kunddatabas är en immateriell tillgång och därmed inte kan vara föremål för annans rätt på det sätt som anges i lagrummet. Återigen bör dock fästas uppmärksamhet på HD:s till synes överflödiga uttalande om att gärningsbeskrivningen inte omfattar olovligt brukande enligt BrB 10:7. HD.

(För en närmare analys av förhållandet BrB och FHL, se Fahlbeck, Reinhold: Egenmäktigt förfarande, olovligt förfogande, olovligt brukande, företagsspioneri - eller vad?)

Ny Juridik 4:02 s 43

Ovan nämnda gränssytor illustreras i figur 1. I figuren har också gränsytan mot opinionsfriheten, vilken, i avsaknad på praxis på området, inte närmare berörts i denna artikel, illustrerats.

Behovet av en genomarbetad IT-policy

I takt med att företag med hjälp av IT- och databasteknik, exempelvis i form av know-howdatabaser och avancerade intranät omvandlar information och kunskap till strukturkapital, ökar naturligtvis risken för att anställda angriper företagshemligheter och utnyttjar dem i nystartad konkurrerande verksamhet. Arbetsgivarens främsta medel att föregripa sådana angrepp är att skydda lagrad information och att logga anställdas användning av sådan information. Loggning av anställdas IT-användning kommer dock

i konflikt med integritetsskyddsprinciper inom arbetsrätten och personuppgiftsskyddet. Mot bakgrund av detta problem har Integritetsskyddsutredningen för något halvår sedan lämnat i utredningen Personlig integritet i arbetslivet (SOU 2002:18) förslag till en ny lag - lag om arbetstagares integritet i arbetslivet (LiA). Lagförslaget, som kan förväntas träda ikraft om något år innebär bl.a. att vissa restriktioner läggs på arbetsgivarens möjlighet att behandla arbetstagares personuppgifter och att övervaka arbetstagares IT-användning. Flertalet arbetsgivare kommer till följd av lagen att vara tvungna att införa en genomarbetad IT-policy som anger hur arbetsgivares IT-verktyg får användas och hur arbetsgivaren övervakar de anställdas IT-användning. I en sådan policy faller det sig också naturligt att poängtera att viss information utgör företagshemligheter för att på så vis försätta de anställda i ond tro om att information inte får utnyttjas utanför tjänsten. I Ny Juridik nummer 2:2003 kommer vi att belysa vilka rättsliga regleringar som bör beaktas vid utformningen av en IT-policy samt lämna förslag till vad en sådan policy bör innehålla.

Ny Juridik 4:02 s 44

Slutsatser och synpunkter

Som framgått av analysen ovan står en näringsidkare vars företagshemligheter har angripits inför två huvudsakliga problem om denne väljer att hävda sina rättigheter inför rätta. Det första problemet är av praktisk natur, nämligen att det är mycket svårt för den angripne näringsidkaren att säkra bevisning om angreppet. Det andra problemet är att näringsidkaren i princip aldrig tilldöms fullständig ersättning efter ett angrepp på näringsidkarens företagshemligheter.

Näringsidkaren är i princip hänvisad till att försöka förmå en åklagare att fatta beslut om husrannsakan, något som ofta är mycket svårt, dels på grund av åklagarmyndighetens organisatoriska uppdelning där brott enligt FHL ligger utanför Ekobrottsmyndighetens verksamhetsområde men av många allmänna åklagare anses ligga även utanför deras verksamhetsområde, dels på grund av att brott mot FHL av förståeliga skäl prioriteras ned i åklagarnas och polisernas arbete på grund av rådande resursbrist.

Rättighetshavare till immateriella rättigheter hade motsvarande bekymmer att hävda sina rättigheter innan möjligheten att genomföra intrångsundersökning infördes 1999. I detta lagstiftningsärende motionerades om att intrångsundersökningsinstitutet även skulle omfatta angrepp på företagshemligheter (motion 1998/99:L3). Lagutskottet avslog dock motionen med motiveringen att införandet av en ny skyddsåtgärd också vid olovligt utnyttjande eller röjande av företagshemligheter krävde mer ingående överväganden. Enligt vår uppfattning är det nu dags att, mot bakgrund av erfarenheterna från den tid under vilken intrångsundersökningsinstitutet varit ikraft, inleda utredningsarbete i syfte att utröna huruvida intrångsundersökningsinstitutet kan utvidgas att omfatta även företagshemligheter. Detta särskilt mot bakgrund av att TRIP:s-avtalets artikel 50 ålägger konventionsstaterna att tillse att det finns effektiva interimistiska åtgärder för bevissäkring där en utdragen process innebär fara i dröjsmål (TRIPS art. 50 p. 2).

Ny Juridik 4:02 s 45

Som konstaterats ovan under avsnittet "Skadeståndsberäkningen vid angrepp" utdömer domstolarna skadestånd med anledning av angrepp på företagshemligheter med tillämpning av RB 35 kap. 5 §. Att denna skönmässiga bedömning av den angripne näringsidkarens skada generellt tillämpas är ett problem eftersom det i snart sagt alla fall innebär att den angripne näringsidkaren inte försätts i en situation som om angreppet aldrig skett. I Vi i Villa-målet har Svea hovrätt som underlag för sin skönmässiga uppskattning av skadans storlek dock beaktat intäktsbortfallet såsom det framlagts av kåranden som grund för skadeståndsberäkningen. På motsvarande vis som det inom immaterialrätten finns hjälpregler för domstolarnas skönmässiga bedömning bör hjälpregler för skadeberäkning vid angrepp på företagshemligheter införas i svensk rätt.

Enligt vår uppfattning bör man inte heller, särskilt mot bakgrund av att företagshemligheter är av stor, och ökande, nationalekonomisk betydelse, vara helt främmande för att i rättstillämpningen närma sig de anglosaxiska reglerna om straffskadestånd vid angrepp på företagshemligheter. Eftersom straffbuden i FHL är begränsade till olovliga angrepp på företagshemligheter (i första hand företagsspioneri) finns det ingen direkt allmänprevention i förhållande till angrepp på företagshemligheter som endast är skadeståndsgrundande (vilket torde vara den vanligaste angreppsformen) utan den som angriper företagshemligheter skulle t.o.m. kunna kalkylera med skadeståndsansvar gentemot en angripen konkurrent och ändå tjäna på ett angrepp eftersom bevisproblemen är stora och de utdömda skadestånden låga. Detta trots

att lagstiftaren uttalat att: "En riktpunkt för bestämmande av skadestånd bör vara att skadeståndet inte får bli så lågt att det blir ekonomiskt lönsammare att obehörigen utnyttja någon annans företagshemlighet än att på ett legitimt sätt förvärva hemligheten." (Propositionen, s. 49) Problemet med för låga skadestånd ligger i rättstillämpningen snarare än i lagstiftningen. Mot bakgrund av att domstolarnas tillämpning av skadestandsreglerna inte riktigt ligger i linje med intentionerna med skadestandsreglerna i FHL är det dags för en

Ny Juridik 4:02 s 46

översyn av FHL med ambitionen att införa tydliga riktlinjer för hur skadeståndet skall beräknas.

Litteratur och artiklar

Bengtsson, Henrik	<i>Intrångsundersökning</i> NIR nr 4 2000, s. 499-514.
Fahlbeck, Reinhold	<i>Företagshemligheter, konkurrensklausuler och yttrandefrihet</i> , Norstedts Juridik, Stockholm 2002
Fahlbeck, Reinhold	<i>Egenmäktigt förfarande, olovligt förfogande, olovligt brukande, företags-spioneri - eller vad?</i> JT 2001-02, s. 387ff
Helgesson, Christina	<i>Affärshemligheter i samtid och framtid</i> (akademisk avhandling) Jure, Stockholm, 2002
Helgesson, Christina	<i>Skyddet för affärshemligheter och de olika begreppen</i> , SvJT 1997 s. 28ff.
Helgesson, Christina	Lagen om företagshemligheter. Tidigare anställda förpliktades att solidariskt utge skadestånd för brott mot anställningsavtalen resp. FHL. Rättsfallskommentar till AD 1998 nr 80 i NIR nr 1 1999 s. 260-262
Helgesson, Christina	Lagen om företagshemligheter. Svaranden förpliktades att betala två miljoner kr till käranden för deras obehöriga utnyttjande av kärandens företagshemligheter. Rättsfallskommentar till NJA 1998

Ny Juridik 4:02 s 47

	Rättsfallskommentar till NJA 1998 s. 633 i NIR nr 1 1999 2. 262-265
Helgesson, Christina	Ur svensk rättspraxis. Företagshemligheter. Kommentarer till NJA 2001 s. 362 i NIR nr 4 2001 s. 696-697
Koch, Michaël	<i>Tio år med lagen om skydd för företagshemligheter</i> i Festskrift till Hans Stark, Jure, Stockholm, 2001
Nordström, Anders	<i>Nyckelmedarbetares avbopp</i> Ny Juridik nr 2:99, s. 33-49
Sandgren, Claes	Skyddet för företagshemligheter JT 1998 s. 666-676
<i>Förarbeten</i>	
SOU 1983:52	Företagshemligheter. Proposition 1987/88:155 med förslag till lag om företagshemligheter m.m.
<i>Rättspraxis</i>	
NJA 2001 s. 632	<i>Riksåklagaren ./.</i> Andreas Ahlstedt (Citeras "Andreamålet")
<i>reds anm: korrekt sidhänvisning är sid 362 .</i>	
NJA 1998 s. 633	<i>Jan Hedvall Konsult AB ./.</i> Lärarförbundet och Apple Computer AB (Citeras "Applemålet")
NJA 1999 s. 469	<i>Nordbanken ./.</i> Nils S (Citeras "Nordbankenmålet")
NJA 1995 s. 347	<i>Sparbanken ./.</i> Marcus A., Patrik A., Leif A., Per-Ola L., Ronald J och René J (Citeras "Sparbankenmålet")

AD 80/98	<i>First Farnberg Invest AB ./. Modano AB, Per Sandqvist, Matts Henriksson, Peter Lillieböök</i>

Ny Juridik 4:02 s 48

AD 3/00	(Citeras "First Reserve-målet") <i>SP Office Data AB i Sollentuna ./. Lena Jonsson i Sollentuna</i> (Citeras "Officemålet")
AD 48/00	<i>Riksmedia Sverige AB ./. Patrik Östlund, Martin Abrend, Jonas Linnér och Stadssporten Internetsäljarna</i> (Citeras "Riksmediamålet")
AD 38/02	<i>Arne & Lasse Konsult AB ./. Thomas A.</i> (Citeras "ALKAB-målet")
Hovrätten över Skåne & Blekinge B 81-94	<i>Åklagaren ./. Paul Klangö</i> (Citeras "Hagbardmålet")
Svea hovrätt T 81/96	<i>Brunnhages Försäljnings AB./. Idrottsbolaget Aktiebolag</i> (Citeras "Brunnhagemålet")
Svea hovrätt T 435/01	<i>Vi i Villa AB ./. Bo Ericsson</i> (Citeras "Vi i Villa-målet")
Svea hovrätt T 8471/99	<i>Boghammar Marin AB ./. N Sundin Dockstavarvet AB</i> (Citeras "Boghammarmålet")
Göta hovrätt T 427/95	<i>Nya Boxholm Produktion AB ./. Sven Erkers och AB Boxholms Trärör</i> (Citeras "Boxholmmålet")
Trollhättans tingsrätt T-191/99	<i>Malakiten AB ./. Åke Lind, Leif Wallander och Trollhättan Stenservice AB</i> (Citeras "Malakitenmålet")
Linköpings tingsrätt	<i>Uno Liner AB ./. LTI Trailer AB</i> (Citeras "Uno Liner-målet")

Ny Juridik 4:02 s 49

T-1540/95	<i>Åklagaren ./. David Skytt, Daniel Bågenholm, Hans Blomgren, Ingemar Vessla och Niklas Hedlund</i> (Citeras "Hackermålet")
B-466/91	<i>LIC Ortopedi Aktiebolag ./. Sture Savonen</i> (Citeras "LIC-målet")
Bodens tingsrätt T-417-91	<i>Klottrets fiende No 1 All Remove Syd Förs Aktiebolag ./. Roger Lindström och Fredrik Norman</i> (Citeras "All Remove-målet")
Malmö tingsrätt T 7115-02	